
BESPREKING EN SAMENVATTING VAN "DE TEXTIELRESTEN UIT GRAF VI" DOOR D. DE JONGHE EN M. TAVERNIER

door Ingrid De Meûter

Vorig jaar verscheen "Maria van Bourgondië. Een archeologisch-historisch onderzoek in de Onze-Lieve-Vrouwekerk, Brugge", een nieuwe uitgave van de Westvlaamse Gidsenkring. Het bevat een verslag van de opgravingen en het daarmee gepaard gaande wetenschappelijk onderzoek, uitgevoerd in het hoogkoor van voornoemde kerk met het oog op het overbrengen van de praalgraven van Maria van Bourgondië en Karel de Stoute. In een van de opgenomen studies worden door Daniel De Jonghe en Marcel Tavernier de textielresten uit graf VI onderzocht. Het is deze studie die we nader onder de aandacht willen brengen.

Zo werden de resten gevonden van een wollen sprangstof die echter zo nietig zijn dat niet meer kan vastgesteld worden voor welk kledingstuk de stof gebruikt werd. Daarentegen zouden de overige vondsten behoord hebben tot een klokkazuifel (fig.1). Deze kazuifel zou bestaan hebben uit een zijden damast gevoerd met een zijden taf en versierd met samietbelegsels die met gouddraad werden geborduurd. Door stadsarcheoloog H. De Witte werd het graf VI gesitueerd tussen 1400 en 1425. Het zijden damastweefsel dat Chinees van oorsprong is wordt door de auteurs einde 13de-begin 14de eeuw gedateerd (fig.2). Beide dateringen spreken mekaar niet tegen. Integendeel, redelijkerwijze moet aanvaard worden dat de kazuifels waarin prelaten begraven werden niet meer nieuw waren. Voor een kazuifel is een levensduur van 100 tot 150 jaren zeker normaal te noemen.

Na een korte schets van de evolutie van de kazuifelvorm en de bespreking van het gevonden samietweefsel gaat verder alle aandacht naar de resten van de zijden damast. De analyse van dit weefsel laat de onderzoekers toe conclusies te trekken i.v.m. de oorsprong en de kenmerken van de gebruikte weefstoel. Ze hebben dan ook de geboden gelegenheid aangegrepen om een overzicht te geven van de zijden keper 4-damasten vanaf hun verschijnen in de eerste eeuwen van onze tijdrekening tot het verdwijnen in de 14de-15de eeuw. Deze grondige en systematische behandeling van de zijden keper 4-damasten kan voor personen die studiewerk verrichten op archeologische en kunsthistorische weefsels een interessante leidraad zijn. Aangezien het boek slechts op een beperkt aantal exemplaren werd verspreid (1000) lijkt het ons nuttig om, met toe-

Fig.1 Resten van de klokkazuifel uit graf VI, na conservatiebehandeling.

stemming van de auteurs, hier een uitgebreide samenvatting van deze studie weer te geven, d.w.z. de hoofdkenmerken van de verschillende groepen vergelijken. De zijden keper 4-damasten worden door de auteurs in vier groepen onderverdeeld. Deze groepen werden in verschillende perioden en streken geweven. Ze hebben alle vier hun eigen kenmerken die voortvloeien uit de gebruikte weefapparatuur. Bij elke groep worden de tot dusver in uiteenlopende landen gevonden weefselfragmenten opgesomd.

Groep I : De blokkendamasten uit het laat-antiek, 1ste tot 4de eeuw, Syrië (fig.3). Door een evolutie van de weefmethode had

binnen deze groep een evolutie plaats van het patroon (van zuiver dambordpatroon naar een enigszins vrijer geometrisch patroon). De blokken bevatten steeds een even aantal kettingdraden en bij de eindfase van de ontwikkeling ook een even aantal scheuten. De kepperrichting in het inslag- en het kettingeffect is tegengesteld en bij begin- en eindfase in alle effectovergangen zijn tegenpunten aanwezig. Het gebruikte weeftoestel was weinig gesofisticeerd met 2 tot 5 stellen (volgens het patroon) van 4 ophalers waarvan de stokken op de ketting rusten (geen trappers of bovenbouw). Voor elke scheut werd opnieuw geselecteerd door hulpwevers die gebruik maakten van hulplatten en een spronglat.

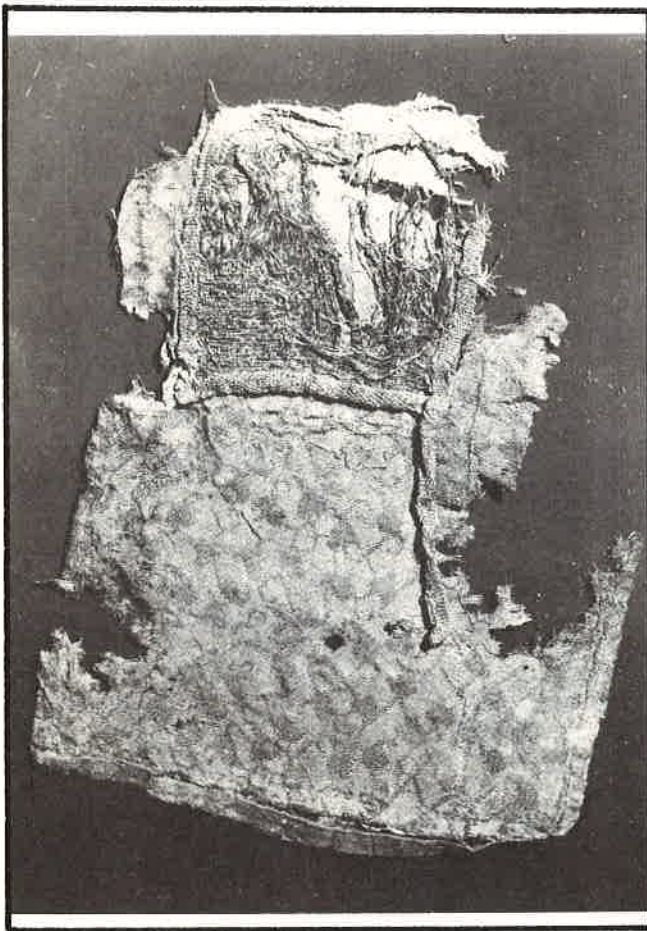

Fig.2 Fragment van de klokkazuifel. Het is samengesteld uit drie weefselsoorten : een zijden damastweefsel (bovenweefsel van de kazuifel; grootste deel van het fragment), een gefigureerde zijden samiet (belegsel; bovendeeel van het fragment) en een zijden taf (voering en boordsel).

Copyright Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Brussel.

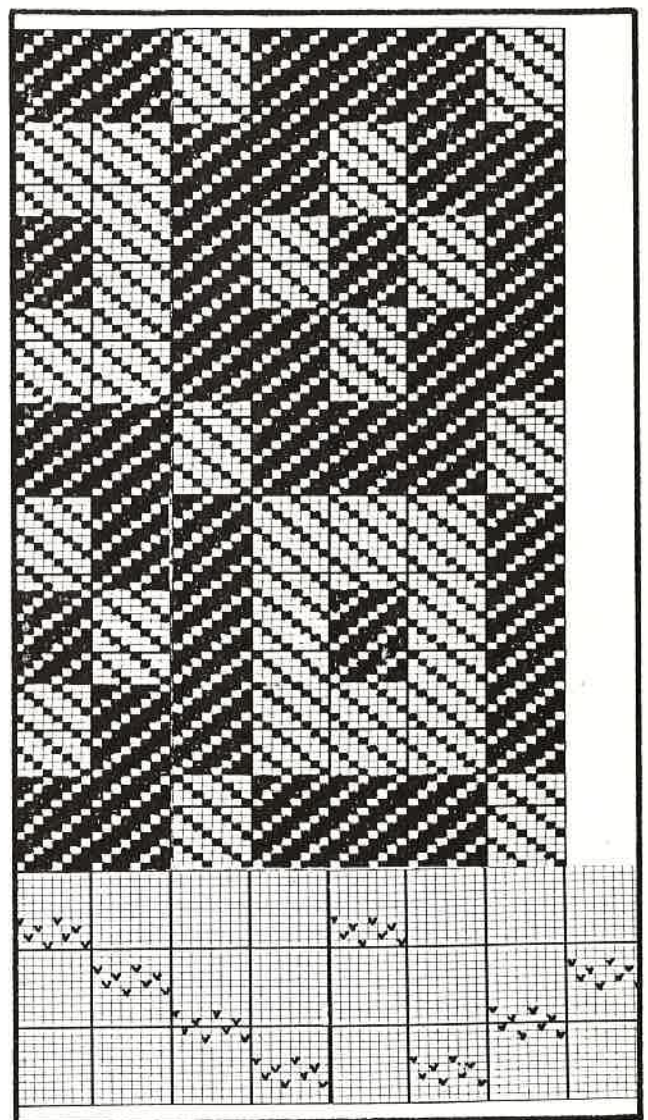

Fig.3 Bindingswijze van een fragment van een der blokkendamasten uit de krypte van de St Paulinuskerk te Trier.

Groep II : De keper 4-damasten van het Nabije Oosten (Byzantium), 5de tot 8ste eeuw (fig.4).

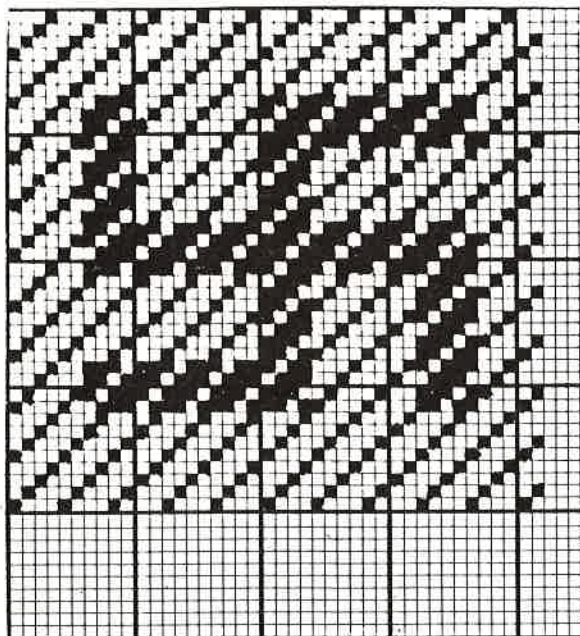
Het patroon bevat naast geometrische elementen ook motieven met vloeiende omtreklijnen. De ketting- en inslagstap in eenzelfde weefsel is niet konstant. Zowel voor het ketting- als het inslageffect wordt dezelfde keperrichting aangehouden en in de effectovergang zijn nergens tegenpunten aanwezig.

Niettegenstaande de auteurs enkele weefsels uit deze groep grondig onderzocht hebben kunnen ze slechts enkele technologische bijzonderheden over het weeftoestel vooropstellen zonder zich een beeld te kunnen vormen van de gehele apparatuur.

Groep III : De keper 4-damasten van de T'angperiode, 7de tot 11de eeuw, China en Japan (fig. 5).

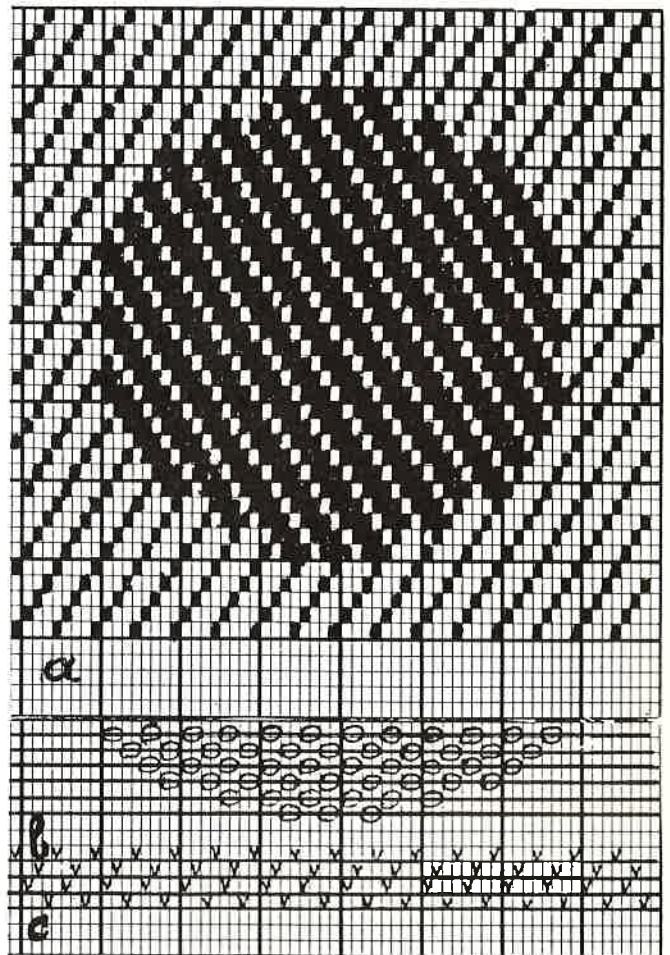
De patronen zijn zowel geometrisch als floraal. De kettingstap bedraagt steeds 2 draden en de inslagstap 2 scheuten. De twee effecten vertonen altijd de tegenovergestelde keperrichting en in de effectovergang zijn nergens tegenpunten aanwezig.

Het weeftoestel voor deze groep was uitgerust met 4 bindophalers en een aantal patroonophalers of een variante van dit systeem. Waarschijnlijk bevatte ook deze weefstoel nog geen bovenbouw en lagen de ophalers op de ketting.

▲ Fig.4 Bindingswijze zoals ze voorkomt in een weefsel bewaard in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel, inv. nr. Tx 601.

Fig.5 Bindingswijze(a) en opbinding van de kettingdraden in de patroonophalers(b) en de bindophalers(c), zoals ze uitgevoerd werden in damstgroep III. ▶

Groep IV : De keper 4-damasten van de 13de tot 14de eeuw, China (fig.6).

Alle patronen vertonen fijne lijnvormige ornamentdelen en vloeiende omtreklijnen. De kettingstap bestaat bijna steeds uit 4 kettingdraden en de inslagstap is bij alle weefsels 2 scheuten. De twee effecten hebben de tegen-gestelde richting en in alle effectovergangen zijn op de scheuten altijd tegenpunten aanwezig en meestal ook op de kettingdraden. Deze weefselgroep werd geweven op wat we nu de damasttrekstoel of klassieke trekstoel noemen. Dezelfde werkwijze werd tot aan het gebruik van het jacquard-mechaniek toegepast.

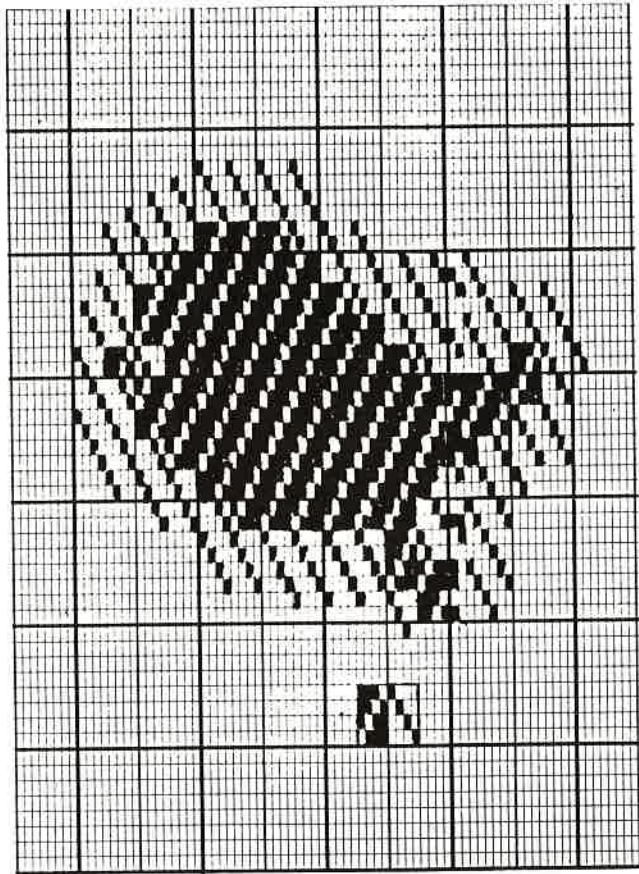

Fig.6 Bindingswijze van een fragment van de damast uit graf VI.

Op deze stoel zijn drie sprongvormingsinrichtingen aanwezig : een stel neerhaalschachten, een stel ophaalschachten en een trekstel. Elke kettingdraad wordt door drie hevels gecontroleerd, nl. door een hevel van het stel neerhaalschachten, een hevel van het stel ophaalschachten en door een hevel van het trekstel. Deze opstelling laat toe enerzijds in het gedeelte van de kettingdraden dat niet geheven wordt door de patroonkam (trekstel), dit gedeelte maakt de grond van het patroon uit, draden op te halen voor het verwezenlijken van de binding in het effect "grond", en anderzijds in het gedeelte dat wel geheven wordt door de sempeljongen, en dit gedeelte maakt de tekening uit, opnieuw draden neer te halen voor het verwezenlijken van de binding in het effect "tekening" (harde-sprong-principe). Dit principe laat dus de gelijktijdige vorming toe van de twee oppositiebindingen van de damastbindingswijze.

De studie toont verder aan dat dit principe hoogst waarschijnlijk voor het eerst door de Chinezen werd toegepast in de loop van de T'angperiode (7de tot 11de eeuw), maar voor het bekomen van de oppositiebindingen van de keper 4 slechts op het einde van de 13de eeuw. Omdat ze dan de werkwijze ontdekten hadden om met deze twee bindingen in alle effectovergangen tegenpunten te bekomen. Daardoor konden mooier en geslotener weefsels vervaardigd worden en vooral konden zo patronen van fijn karakter feilloos uitgevoerd worden. De Brugse damast, een weefsel van hoge kwaliteit, is hiervan een voorbeeld (fig.2). De auteurs zijn de mening toegedaan dat het creëren van fijne patronen, zoals we tot stand zien komen in de damasten van de 13de-14de eeuw een gevolg is geweest van de wellicht toevallig ontstane technologische evolutie op het einde van de 13de eeuw.

Hoe het procédé zich verder verspreid heeft is moeilijk te achterhalen wegens gebrek aan documenten. Slechts drie jongere weefsels met gelijklopende karakteristieken werden tot op heden teruggevonden.

De studie is interessant vooreerst omdat nogmaals wordt aangetoond hoe belangrijk, ook kleine, grafvondsten kunnen zijn en daarnaast wordt aan de hand van zulke resten een dieper inzicht verschaft in de evolutie van de weeftechnologie ondanks de verschillende nog onduidelijke schakels. Op het debet van deze publicatie moeten wel de talrijke storende drukfouten zowel in tekst als tekeningen worden vermeld.